

âyetteki iki eli iki zıt nitelik (celâl-cemâl gibi), Hakk'ın ruhunu da O'nun sûreti şeklinde yorumlamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 398; İbnü'l-Arabî, *Fusûsu'l-hikem* (trc. ve şerh Ekrem Demirli), İstanbul 2006, s. 25, 219, 329-348; a.mlf., *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, Beyrut, ts., IV, 21; Sadreddin Konevî, *Tasavvuf Metafizigi: Miftâhu gaybi'l-cem ve'l-vücûd* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2002, s. 14, 23; Abdürrezzâk el-Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2004, s. 332; Abdülğani b. İsmâil en-Nablusî, *Gerçek Varlık: Vahdet-i Vücûd'un Müdafaası* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2003, s. 77-83 vd.; Süad el-Hakîm, *İbnü'l-Arabî Sözlüğü* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2005, s. 571-575.

EKREM DEMİRLİ

SÛRETÜ'L-ARZ

(صورة الأرض)

İbn Havkal'in (ö. IV./X. yüzyıl)
İslâm dünyası coğrafyasına dair eseri
(bk. İBN HAVKAL).

SÛRÎ, Muhammed b. Ali

(محمد بن علي الصوري)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali
b. Abdillâh es-Sûrî
(ö. 441/1049)

Hadis âlimi ve şair.

376 (986) veya 377 (987) yılında Lübnan'ın güneyindeki sahil şehri Sûr'da doğdu, Sâhilî ve Şâmî nisbeleriyle de anılır. İlk eğitimini Sûr'da aldı. Sekiz yaşlarında iken şair ve edip Ebû Muhammed Hasan b. Hâmid'den şiir dinledi. 389'da (999) Sayda'da İbn Cüme' el-Gassânî ve Muhammed b. Leys el-Mevsilî'den hadis öğrendi. Daha sonra Trablus'ta muhaddislerin ve edebiyatçıların meclislerine devam etti. Humus'ta şiir öğrenimini sürdürdü. Askalân'da Ebü'l-Feth Ahmed b. Mutarrif el-Askalânî'den edebiyat okudu, şiirlerini ve diğer eserlerini rivayet etmek üzere ondan icâzet aldı. Tahsilini ilerletmek maksadıyla Mısır'a gitti; orada birkaç yıl kalarak hadis hâfızı Abdülğani b. Saîd el-Ezdi başta olmak üzere birçok âlimden hadis yazdı. Önceleri şiir ve edebiyatla meşgul olan Sûrî yaşı ilerledikten sonra hadis tahsiline ağırlık vererek hadis meclislerine devam etti. Enbâr, Kûfe, Basra ve Ukberâ'yı bu amaçla dolaştı. Onun sadece Basra'da 400 hocadan faydalandığı belirtilmiştir (İbnü'l-Cevzî, XV, 322). Sûrî 418'de (1027) hayatının sonuna kadar kalacağı Bağdat'a yerleşti. Orada hadis hâfızları Ebû Muhammed Hasan b. Muhammed el-Hallâl, Ebü'l-

Hasan Ali b. Ahmed en-Nuaymî gibi âlimlerden faydalandı ve hadis ilminde önemli şahsiyetler arasında yer aldı. Bu sebeple hocası Abdülğani el-Ezdi de kendisinden rivayette bulunmuş, bazan adını açıkça zikretmiş, bazan da kinayeli bir ifadeyle ondan Verd b. Ali diye söz etmiştir.

Sûrî'nin önde gelen talebesi Hatîb el-Bağdâdî onunla uzun müddet beraber oldu ve kendisinden çok miktarda hadis yazdı. Ebü'l-Hüseyn b. Tuyûrî, Sûrî öldüğünde onun kız kardeşinin yanında on iki çuval kitabı bulunduğunu, Hatîb el-Bağdâdî'nin bu bölgeye gittiğinde *Târîhu Bağdâd* dışında kalan eserlerinin çoğunu Sûrî'nin bu kitaplarından istifade ederek yazdığını ileri sürmüştü de (Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, IV, 21-22) Zehebî çeşitli kimseler tarafından nakledilen bu iddianın doğru olmadığını belirtmekte, Hatîb'in hâfıza gücü, hadis seyahati, hadis öğrenme ve onu anlama bakımından Sûrî'den daha üstün olduğunu söylemektedir (*A'lâmü'n-nübelâ*, XVIII, 283). Sûrî'nin diğer talebeleri arasında Ca'fer b. Ahmed es-Serrâc, Ebü'l-Velîd el-Bâcî ve Kâdilkudât Ebû Abdullah ed-Dâmegânî de bulunmaktadır. Elinden kan aldırdıktan sonra bir daha iyileşemeyen Sûrî 29 Cemâziyelâhir 441'de (28 Kasım 1049) Bağdat'ta vefat etti ve Bağdat Camii Kabristanı'na defnedildi.

Hadis ilmine olan vukufu ve derinliğiyle bilinen Sûrî'nin bu yönüne işaret eden Hatîb el-Bağdâdî "Bağdat'a hadis ilmini ondan daha iyi bilen bir kimse gelmedi" demiştir. Sûrî çok kuvvetli olan hâfızasına dil uzatanlara, "Resûlullah'ın hadislerinden hangisini istiyorsanız senedini söyleyin, size metnini okuyayım, yahut metnini okuyun, size senedini bildireyim" diye karşılık vermiştir (Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1115-1116). Onun hadis öğrenme ve öğretmedeki titizliği dile getirilmekte, bazan bir hadisi şeyhine defalarca okuduğu, hatasını gördüğü zaman şeyhini bile tenkit etmekten çekinmediği, bir râvinin ve rivayetinin doğruluğundan emin olmadıkça ondan kesinlikle hadis rivayet etmediği belirtilmektedir. Bir gözü görmemesine rağmen bir ciltlik yazıyı bir risâleye sığdıracak kadar ince yazı yazma yeteneğine sahipti. Sûrî aynı zamanda güzel ahlâklı, geçimli, nüktedan ve şakacı bir kişiliğe sahipti. Hadis rivayet ederken şaka yapması dolayısıyla eleştirilmiş, o da bu konuda kendisini kınayanlara şiirle cevap vermiştir. Hadisçileri ve hadis ilmini eleştirenlere reddiye mahiyetinde şiirler yazmıştır. Sûrî, Hanbelî mezhebine bağlıydı. Ömrünün sonlarında zühde meyletti. Onun bay-

ram ve teşrik günleri dışında bütün yılı oruçlu geçirdiği kaydedilmiştir.

Eserleri. 1. *el-Fevâ'idü'l-avâli'l-mü'erreha mine's-şihâhi ve'l-ğarâ'ib*. Sûrî, akranı olan Ali b. Muhassin et-Tenühî'nin rivayet ettiği, on dokuz hadis olmak üzere âf isadlı yirmi beş rivayeti bu çalışmasında tahrir etmiştir (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî, Beyrut 1406/1985, 5. cüz). 2. *el-Fevâ'idü'l-muntekât ve'l-ğarâ'ibü'l-hisân 'ani's-şüyûhi'l-Kûfiyyin*. Ebû Abdullah Muhammed b. Ali el-Alevî'den seçtiği rivayetleri bu çalışmasında bir cüzde toplamıştır (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî, Beyrut 1407/1987). 3. *Bakıyye min mecmû'ati ehâdis ma'a mulâhazâtin fi nakdi'l-esânid*. Fuat Sezgin'in British Museum'da (Mahtûtât Şarkıyye, nr. 3057/2, vr. 45-46) nüshasının bulunduğunu belirttiği risâle, *el-Fevâ'idü'l-avâli'l-mü'erreha mine's-şihâhi ve'l-ğarâ'ib*'in sonunda *Fevâ'id fi nakdi'l-esânid* adıyla yayımlanmıştır (s. 109-114). Sûrî'nin bazı eserler üzerine yazdığı notları ve tenkitleri de bulunmaktadır. Dârekutnî'nin *Zikru esmâ'it-tâbi'in*'e dair yazdığı hâşiyenin bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'ndedir (nr. 40/4). Ayrıca Dârekutnî'nin *Ricdlü'l-Buhârî ve Müslim* adlı eseri hakkında hâşiyeleri, Berdîcî'nin *Tabakâtü'l-esmâ'î'l-mütrede mine's-şahâbe ve't-tâbi'in ve aşhâbi'l-ğadîs*'i ile İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kubrâ*'sı üzerine notları ve eleştirileri bulunduğu belirtilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali b. Muhassin et-Tenühî, *el-Fevâ'idü'l-avâli'l-mü'erreha mine's-şihâhi ve'l-ğarâ'ib* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1406/1985, neşreden giriş, s. 11-42; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, III, 103; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 565; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), XV, 322-324; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 433-434; a.mlf., *Mu'cemü'l-üdebâ*, IV, 21-22; İbn Abdülhâdî, *Ulemâ'ü'l-hadis*, III, 308-311; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1114-1117; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XVII, 627-631; XVIII, 283; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 483.

NURİ TOPALOĞLU

SÛRİLER

Kuzey Hindistan'da hüküm süren
bir İslâm hânedanı
(1540-1564).

Hânedanın kurucusu Şîr Şah Sûr Ferîdüddin b. Miyân Hasan, Hindistan'ın kuzeybatı bölgesindeki Rûh'ta yaşayan Afgan asıllı Sûr kabilesine mensuptur. Bundan dolayı hânedan Sûrîler adını almıştır. Ferîdüddin'in babası Miyân Hasan, Delhi Sultanlığı'nın bir kolu olan Lüdfîler'in hiz-